

NORSK ETNOLOGISK GRANSKING

Emnenr. 64.

Fylke:

Rogaland

Tilleggsspørsmålnr.

Herad:

Time

Emne:

Død og begravelse

Bygdelag:

Oppskr. av:

Maria Kraddheim

Gard:

(adresse):

Orknøygl. 50. Stavanger

G.nr.

Br.nr.

A. Merk av om oppskrifta er etter eiga røynsle.

B. Eller om den er etter andre heimelsmenn: (ta også med alder, heimstad, yrke):

SVAR

Spørsmål 1 til 6 om dødsvarsler kan jeg ikke besvare, da det er helt ukjent her på færen.

7. Nei. Ukjent

8. Nei — —

9. Nei — —

10. Det blev sendt kúd efter presten dersom den døende forlangte det.

11. Kan desverre ikke fortelle noget om prestebesök og utdeling av orakverden.

12. Det skulde ikke sendes kúd efter nogen bestemt; men det hendte at den døende vilde snakke med en eller anden som han mente.

13. Det var helt forskjellig. Nogen gav besked om og ordmed både om begravelsen og andre ting, men de fleste gjorde ikke det.

14. Man sa: Ha døy, han, lüm döde.
Enkelte sa: Flokna.

15. Var man ikke sikker på om døden var innbrakt bruktes et speil, eller en fjær.

16. Nei, ingen ønsker beretning om skindød.

17. Ja, det var almindelig å legge en mynt på vjenlokket efter at det var lukket.

18. Det mest almindelige var å legge en salmebok under beken.

19. Nei, ikke almindelig.

20. I tilfælde var det en av familiens voksne.

21. Nei, ukjent.

22. Man åpnet vinduet en stund, lukket det så og hengte huke lagen for speil og vinduer, og staudet klokken.

23. Enkelte lod liket ligge i sengen til det blev stelt og lagt i kisten, andre fikk det stelt og lagt på bord eller fjaler, efter bare noen timer.

24. Som regel blev liket lagt på et bord eller fjaler.

25. Liket blev lagt på et kles med lagen over, i kisten blev det lagt på halme.

26. "Ligge på likolia." Det er når det ligger på halmen i kisten.

27. Lengselmen blev brendt akaks den døde blev flyttet fra sengen.

28. Nei, ukjent her.

29. -

30. Liket blev stelt dagen efter, hvis døden inntrådte om kvelden eller natten. Døde velkommende om morgnen blev liket stelt om eftermiddagen.

31. Naboenes kvinner stelte voksne og større barn, små barn blev stelt av moren, eller voksen søster.

32. De var kledd i mørke kler med hvitt eller lyst forkle.

33. Håret blev pent stelt, som til bryllup.

MS. 1.

34. Menn blev barberet.
35. Neglene blev ikke klippet.
36. Ja, liket blev pent vasket og stelt.
37. Nei, ukjent.
38. Man kaldte det a "bii" liket.
39. De kaldes likeklær eller likevar.
40. Det kaldes likeklæken og måtte være så stort, at det hang over kistekanten alle steder. Før liket lagdes på blev lakinet brettet over den døde.
41. Ukjent.
42. Nei.
43. De hadde spesielt likesjarte liggende ferdig.
44. Det bruktes lin, indtil bomuldstrøi blev kjendt.
45. Føttene skulde ikke være pyntige.
46. Ikke strømper og sko.
47. Eldre kvinner skulde ha hvit huse med blonder og bånd klyttet i sløyfe under haken.
48. Nei, ukjent.
49. Ukjent.
50. Blonder blev anvendt på likeklær.
51. Kjøpte likeklær begynte å komme i bruk omkring århundreskiftet.
52. Nei blir alltid likeklærne kjøpt ferdige. De er av bomst trøi med apertur i.
53. Ja, enkelte kaller dem svøp. Nest almindelig er likeklær.
54. Nei ukjent.
55. Ja, det kunde være farlig.
56. Ukjent.
57. — — —

- 58. Man hadde altid liggende emmer til den.
- 59. Trenagler intil spiker kom i brukt.
- 60. Det brükkes skopper ar tau eller håndtak ar tra.
- 61. Man var som regel delvikjücken, eller det var en i nabolaget som kunde lave Kisten.
- 62. Kisten var svart, Men det vites ikke hvordan farven blev laget.
- 63. Hvitmalte Kister begynte man å bruke omkring 1930.
- 64. Det skulde ikke være åpning i Kistelåket.
- 65. Så lenge man laget Kister tjunne blev det brukt halm til underlag. Bler Kisten kjøpt ferdig hos smekkeren var det hvelspan.
- 66. Puten blev fylt med finere span.
- 67. Nu blir Kisten altid kjøpt ferdig, og er hvit ar farve.
- 68. Den døde skulde ingenting ha med sig i Kisten. Ramke en blomst i hånden eller på brystet.
- 69. Nei, ukjent her.
- 70. Kisten hadde som regel Kors (sølvarmet) på lokket. Så blev den pyntet med blomster eller grønt, eftersom man hadde og Kjerne skaffe.
- 71. Ukjent.
- 72. - - -
- 73. - - -
- 74. Det var regel at slegtinger eller venner kom når lidet skulde legges i Kisten, det kalles Kistelegg og man hadde en andaktsstund.

75. Det fulgte skindom beærbing, aldrig feste.
76. Kunde man indrøre en stue stod den der, eller også på lågen.
77. Rummet blev ikke pyntet, unødvendige ting blev tagt ud, opstil og vinduer blev tildekkes med lagen.
78. Lågen blev ikke pyntet, bare ryddet endel.
79. Barhytte er ukjendt hos oss.
80. Ukjendt.
81. Det blev skreddet grønt av et eller andet slags, på begravelsesdagen.
Der fantes ikke da her ikke var strog eller brar. Hellebarlaiv, viergrønt v. l.
82. Liket skulde ligge med benene mod døren.
83. Liket blev lagt på.
84. Ansiktsduken var av samme stoff som likklæne, firkantet som et stort lommetørkle.
85. Den kaldtes skededeck.
86. Naboe, venner og barn skulde altid se liket i kisten.
87. Nei.
88. —
89. Man skulde undgå sløi og løm, mens liket stod stod på gården.
90. Alt skulde være rolig.
91. Sørgetiden varle 1 år.
92. Man skulde holde sig rolig. Ikke feste, danse eller skiale.
93. Allid sørgekler, helst under hele sørgetiden. Det var sorte eller mørke kler for alle.

94. Enken hadde ingen særskilt sargedrakt.
95. Ukjent.
96. — — — — —
97. — — — — —
98. Litsferden skulde ikke vare på søndag, ellers hvitkensomhelst dag i uken.
99. Man bruker litsferd.
100. Lirket blev altid svinget ut av huset, for man reisde til Kirkegården. Var vindt fint og det var masse folk blev Kristen satt på turet.
101. Løkkel blev ikke tatt av Kristen.
102. Det blev ikke lagt årke på Kristen, det blev lagt Kors eller Kranser av grønt eller blomster.
103. Det blev ikke brukt lys, i almindelighed Enkelle hadde 2 lys på et bord ved siden av Kristen, ved hodet.
104. Det var 2 lys, til alle.
105. Lysene blev straks slukket.
106. Aldrig hos oss
107. — — — — —
108. — — — — —
109. Ikke almindelig.
110. Her på disse Kanter var det ukjent med våkenat.
111. Ukjent.
112. Nei, det bruktes ikke gråtekoner.
113. Talmene skulde synges særlig langsomt.
114. Det er helt almindelig.
115. Det har altid vært slikte hos oss.
116. Var det umulig for presten å komme til begravelsen som Klokkeren, Læren eller en anden bra mann og sang.

117. Nei, den som vilde fikk en dram, når de kom til likeferden.
118. De blev bødte 1 glas brennevin, når de hadde hengt av sig låiet.
119. Naboen bar likes ut av huset.
120. De nærmeste skulde være fri.
121. Nu er det de nærmeste som bærer Kisten.
122. Alltid med fotenden først.
123. Kisten skulde ikke settes ned.
124. Der er ingen som kvisker, låiedøren, eller smetter etter den. Derimot kviskes en mann, som var så stor, at Kisten ikke gikk gjennem døren, men måtte lempes ut gjennem vinduet.
125. Der blev skrikket med grønt av et eller annet slag.
126. Kisten sattes ikke ned på huset, men direkte på kjerran eller vognen, som skulde kjøre den.
127. Bærene fikk ikke skjente.
128. Både kvinner og menn fulgte med hele tiden.
129. Ukjent.
130. —
131. Det har alltid vært så, at jo fler som er med dess ærefuldere er det.
132. Bare de som spesielt vilde ære den døde skrikket grønt borte over veien hvor likeferden kjørte.
133. Man skrikket grønt av det som kunne skaffes, hvor gårdveien møtte Kirkeveien i gårdveiens bredde.
134. Det er vanlig nu. Før 1900 var det ikke almindelig med flagstang og flagg.

135. Hleggingu, naboer og brenur lengo
Kirkurinn.
136. Nei, flaggene hang på halv stang hele dagen.
137. —
138. I senere år, (fra ca 1930) heias flagget
til topo, når folket kommer fra kirken.
139. Ukjentt her.
140. Nei — —
141. — — —
142. — — —
143. — — —
144. Risten skulde ikke settes ned.
145. Det brukes et sort klæde, eller ingenting.
146. Risten skulde helst være mørk.
147. Ukjentt.
148. Kjøre så langsomt som mulig.
149. På hjemveien kjøres fort, ikke
akkurat Kappkjøring.
150. En av naboene kjøle kirkoggen.
151. Man giss ved siden av vognen.
152. Sangeren sett ikke på Risten.
153. Ukjentt på færen.
154. Nei, ikke på nogen måte.
155. Ukjentt.
156. De samme som bær Risten ut ar
hisset skulde løfte den fra vognen
og bære den til graven uten å sette
den ned noget sted.
157. Ukjentt.
158. — — —
159. De samme bærerne.
160. Nei, ukjentt.
161. Presten måtte opp ved inngangen til
Kirkegården.

162. Nei, ukjent på disse Renter.
163. Kisten blir bæret inn i Kirken bare ved spesielt høghynde personer.
164. Det blir alltid sunget, mens Kisten blir bæret til graven.
165. Nei, ukjent.
166. Nei.
167. Det blev fast graver 1870-80. årene.
168. Nei, han kaldtes gravenen.
169. Vites ikke. Det blev gjort iforveien.
170. Graven Rasted graven igjen.
171. Vites ikke.
172. Jordfestingen betød vigsel.
173. Ukjent.
174. Graven blev lagt av mold, og gress. Torven satt på Kant rundt omkring. Et brøkar med vann og datunn for fødsel og død, blev satt på graven, og det blev lagt blomster på.
175. Det er ingen bestemte dager når graven skal besøkes eller stilles, men man pleier gjerne stille og pynte graven til høitider, og private høitider eller festdager. Man planter blomster eller legger Kranser på.
176. Ja, selvmorderen fikk samme stelse som andre.
177. Kisten skulde løftes over muren.
178. Ukjent.
179. Graven til selvmordere lå i nord eller nordvestlige hjørne av Kirke-gården.

180. Udøtte barn blev begravet på Kirkegården.
181. Fortidlig fødte barn, blev liket lagt i en grav hvor en slegting var lagt.
182. Man kalder det liksperd.
183. Det var fast bedemann. (Ruime.)
184. Bedemannen var klædt i mørke klær og havde skav.
185. Nei.
186. Bedemannen skulle altid framsi inbydelsen i stuen hvor familien blev samlet.
187. Ordlyden var slik: (efter at bedemannen hadde plassert sig indenfor, med ryggen til døren og hatten mellom hendene): "Eg skal helsa ifrå N. N. og be begge sjølv, gamle og unge komma og følgja liket til jorda." Og så blir dagen nevnt.
188. Bedemannen skulle ikke bevertes.
189. Nei, ikke almindelig.
190. Liksperden varle bare en dag.
191. Fem småbiter som regel. Første efterkvart som gjestene kom. Andet. Alle samlet ved langbord før de reiste til Kirken. Tredje middag, når de kom fra Kirken. Kaffe. Kvelsmat før gjestene reiste hjem.
192. Nei, ukjent.
193. ---
194. De nærmeste skulle være mest mulig fri på begravelsesdagen.
195. Nei, det skulle bare ikke være sløi i nærheten av liksperdhuset.

196. Gjæstene hadde sendingene med sig. Dog var det skik at naboen kom med melk (1 spann 3-6 l.) Det skulde vare til hjelp. Feste til Kaffe, og melk til græuten, som blev opist før man reiste til Kirken.
197. Melkejentene var som regel tjenestjente på nabogårdene, og de skulde vare mørkt klædt.
198. De fikk alltid mat, og skulde alltid se liket.
199. Ja, smør skulde sættes opp i pig, som en pyramide og i tårnet, eller støbt i tårnet form. Og æi gümnen i form.
200. Hele og halve sendinger er ukjendt.
201. Desvære, det kjennes ikke. Det er så langt tilbake i tiden.
203. Det holdt sig en tid lenger ved gravøl.
202. Alkoholforbruket blev stilt efterhandt.
204. I nyere tid sendes som regel Krans, skindom bløttake eller smør.
205. Man begynte å sende Krans ca. 1920.
206. Ja, før blev Kransen lavet av det man hadde selv, potteblomster, lyng eller andet grønt.
207. Ja, nu brukes ar og til silkesløyfe på Kransen, det er som regel fra ardaides nærmeste, og med påskrift.
1. Det begynte i 1925-30 årene.
208. De fleste Kranser følger med Kisten i graven. Ellers blir de lagt oppå graven.
209. Kransene blir liggende på gravstedet til de visner, og blir da tatt bort.

210. Beretningen om er enten Kaffe hjemme
hvis der er plass, eller i et bedehus,
eller Kommunelokale, når man har vært
ved Kirken. Der blir aldrig nydt alkohol.
211. Det er ikke almindelig med middag
ved begravelse om.
212. Man begynde å overtale dødsfall i
avisen omkring år 1900.